

Піддубна Олена Анатоліївна

*завідувач бібліотеки,
Лиманська загальноосвітня школа
I–III ступеня № 4,
м. Лиман, Донецька обл., Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ЕПОХУ ЗАСИЛЛЯ ІНТЕРНЕТУ

У статті основна увага приділена докорінним змінам, які відбуваються у роботі шкільних бібліотек ХХІ століття у зв'язку з розвитком та підвищенням популярності в учнівської молоді інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентовано – має бути сучасною, але не забувати, що насамперед вона все ж бібліотека: на першому місці має стояти популяризація книги й читання. На прикладах із досвіду роботи, автор демонструє, як це можна зробити, використовуючи можливості Інтернету.

Ключові слова: Інтернет, інформаційно-комунікаційні технології, електронні бібліотеки, електронні носії, аудіо та відеоматеріали, інноваційні технології, «бібліотека веб-2.0», он-лайн сервіси.

Бібліотека будь-якого навчального закладу є його культурним, науковим, освітнім, інформаційним осередком. Особливо велика увага цим аспектам приділяється саме у шкільній бібліотеці, де учні починають оволодівати основами знань. Про бібліотеку часто кажуть, що вона – «кабінет № 1», але, на жаль, на практиці наведене залишається красивими словами. Мабуть, з огляду на це останнім часом саме модернізації роботи шкільних бібліотек (а їх у нашій країні близько 15000) присвячено ряд державних документів і програм. Одним із них є – «Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року», «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». У ньому сказано, що «бібліотеки сприяють розбудові читаючої, мислячої та освіченої нації, спроможної практично втілювати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України» [1, с. 2]. Однак, щоб вони могли виконувати цю роль, їм треба стати сучасними, модними. У свідомості населення закріпився стереотип про те, що бібліотека – це місце, де повно старих, вкритих пилом книг, де працюють люди «не від світу цього», наївні і не пристосовані до життя або суворі

сторожі книжкових багатств, улюблена фраза яких: «Тиша повинна бути в бібліотеці!». Так, для тих людей, які працюють із книгою, атмосфера повинна бути робочою: саме в тиші, як вважалося раніше, мудрі люди минулого розмовляють з нашими сучасниками. Проте нині – не мертве царство, а живий організм, де є місце і роботі з першоджерелами, і цікавій грі, і жвавій дискусії, і обміну думками про улюблені книги. І все це – сучасна бібліотека, її нова модель – тотально відкрита, антропоцентрична Бібліотека веб – 2.0 («Бібліотека для людей») – узагальнена модель модернізованої форми бібліотечного сервісу, що відображає еволюцію шляхів надання сервісу користувачам (передусім, онлайнві сервіси, такі як використання онлайнвих каталогів і збільшеного зворотного інформаційного потоку від користувачів до бібліотеки) [11, с. 17]. До речі, в інших країнах світу вже йде мова про бібліотеку 4.0., отже нам ще доведеться надолужувати . З огляду на сказане відмітимо, що бібліотекарі швидко вчаться, тому що робота ця цікава і захоплююча. Якщо ж вона захопить бібліотекарів, то вони зможуть донести своє захоплення і до читачів, яких вже частіше називають користувачами, бо розширюється асортимент послуг, які можна отримати в бібліотеці. У цікавому дослідженні А. О. Малько «Концепція шкільної бібліотеки в контексті інформатизації суспільства» зазначається, що «принцип генералізації інформаційної функції шкільної бібліотеки є фундаментальним для реформації бібліотек у шкільний бібліотечно-інформаційний центр». Розкриваючи структурну модель шкільної бібліотеки, пристосованої до умов інформатизованого суспільства, автор робить висновки про те, що за допомогою комп'ютерно і технологічно оснащеної шкільної бібліотеки буде досягнуто соціальний, економічний і психологічний ефекти, суть яких полягає в адаптації учнів, педколективу до вимог інформаційного суспільства, а також більш повного використання педагогічного інформаційного ресурсу, визнання важливої ролі шкільної бібліотеки у суспільстві» [4, с. 6]. У цьому випадку Інтернет перестає бути ворогом, а перетворюється на помічника, адже «такого бурхливого зростання кількості

активних користувачів Інтернет ще не знав ніколи. Так, ще 10–15 років тому він був доступний нечисленним представникам корпорацій та академічних громад. Інтернет тоді нагадував рух в одному напрямку: користувачі Мережі лише використовували інформацію, яку для них хтось підготував і виклав. Мережа нині – не лише універсальне середовище для пошуку інформації, спілкування, навчання, розвитку наукових комунікацій, організації бізнесу, придбання товарів і послуг, розваг тощо. Нині Мережа твориться колективно! Кожен користувач Інтернету, навіть без особливих комп'ютерних знань чи навичок, легко стає співтворцем Мережі, співтворцем глобальної інформації. Знання, здібності і ресурси мільярдів людей на планеті самоорганізуються й перетворюються за допомогою Інтернету на нову колективну силу, колективний розум. За допомогою блогів, вікі, чатів, соціальних мереж, підкастингів, фото та відеосервісів, міток RSS, тегів, машапів тощо. Мережа створює новий світ глобального партнерства, де кожен є творцем цього нового світу» [11, с. 13]. Звичайно, ще не всі шкільні бібліотеки мають комп'ютери, що підключені до мережі Інтернет. Проте там, де є така можливість, бібліотекарі у змозі надати користувачам інформацію не тільки у друкованій, й електронній формі на різних носіях. Як наслідок, з'явилися і нові терміни: «віртуальна бібліотека», «цифрова бібліотека» та «електронна бібліотека». Спробуємо зрозуміти суть кожного з них, встановити відмінності. Назва «віртуальна бібліотека» використовується для визначення комплексу інформаційних джерел, доступних через глобальні комп'ютерні мережі, що в сукупності утворює Інтернет. Віртуальна бібліотека не має постійного місця знаходження. Вона існує на різних сайтах, серверах. У неї великі можливості. Якщо в бібліотеці є комп'ютер, то за лічені хвилини учень може зайти в мережу і знайти матеріал для реферату або повідомлення. У цьому переваги віртуальної бібліотеки. Проте бібліотекар у цей час не є хазяїном цього фонду, а виступає тим, хто надає до нього доступ і допомагає швидко знайти інформацію. Саме в цій ситуації потрібен грамотний бібліотекар, який у змозі подолати недолік користування

:оскільки інколи відомості, які потрапляють у мережу, бувають неперевіреними, і, скористувавшись ними, учень ризикує знайти неточну або неправильну інформацію. До того ж, правильно дібрана інформація з віртуальної бібліотеки та з цікавих книжок вкупі дає більш вражаючий результат, адже при обробці її людина проводить велику аналітико-синтетичну роботу, чого не буває, коли інформація просто скачується з Інтернету.

Термін «цифрова бібліотека» використовується тоді, коли книги існують в оцифрованому варіанті, при цьому вимога щодо існування на різних носіях відсутня, бо вона вже має постійне місце знаходження – на комп'ютері в бібліотеці. Бібліотекар добирає для неї матеріали, які потрібні для засвоєння учнями шкільної програми. Наприклад, містить твори, яких немає у паперовому варіанті, але вони вивчаються на уроках української і світової літератури, йдеться про відомості стосовно різних країн світу, тварин, рослини, видатних історичних діячів тощо, або підручники, яких не вистачає. За бажанням учень може прийти зі своєю флешкою, скачати цю інформацію і працювати з нею вдома або в іншому місці за межами бібліотеки.

Електронна бібліотека – це більш широке поняття, ніж цифрова. У цій бібліотеці наявні книги на дисках, як ліцензійних, так і записаних самим бібліотекарем. До того ж існує можливість створити частину каталогу, як бібліографічний опис книги на електронних носіях. Однак до електронної бібліотеки входить і цифрова бібліотека, а також аудіо і відеозаписи. Зокрема, у нашій школі і у Лиманській гімназії є відеозаписи екранізацій творів української та світової класики: «Мартин Боруля», «Хазяїн», «Тіні забутих предків», «Війна і мир», «Мертві душі», «Герой нашого часу», «Дон Кіхот», «Доля людини», «Пригоди Тома Сойєра» тощо. Ці матеріали використовуються як учителями на уроках, так і бібліотекарями під час проведення заходів. Є аудіозаписи класичної музики, танцювальної музики, пісень із фільмів і мультфільмів, записи для звукового супроводу різних

заходів: спортивних змагань, Новорічних свят, конкурсів, випускних вечорів тощо. Електронній бібліотеці також відводиться певне місце, а саме частина фонду бібліотеки, яку вже все частіше називають медiateкою або інформаційним центром.

Оскільки ми торкнулися використання ресурсів Інтернету під час бібліотечних заходів, хочеться сказати словами відомого бібліотекознавця Мелвіла Дьюї: «Якщо стара бібліотека була джерелом, до якого йшли всі, хто бажав знань, то новітня – це водогін, який розносить життєдайну вологу по будинках» [8, с. 18]. Раніше, коли лише створювалися перші бібліотеки, вони були доступні небагатьом, але ці обрані були найсвітлішими розумами свого часу. Створення публічних бібліотек дало можливість зробити книгу доступною масам, що й зараз є однією з переваг бібліотеки: книги дуже дорогі, а людині дається можливість безкоштовно взяти до рук і прочитати цікаву книгу. Сучасні діти, які вже звикли до того, що за все треба платити, дуже радіють, коли дізнаються, що за користування бібліотекою платити не треба. Проте є й зворотній бік медалі: те, що дешево дається, перестають цінувати і берегти. Застарілі фонди теж не сприяють тому, щоб читачі йшли за книгою. До того ж у наш час рекламують усе. Ми знаємо багато прикладів того, як не дуже якісний товар добре продавався завдяки успішній рекламі. Отже, існує чимало книжок, якими можна зацікавити читача, якщо книгу добре прорекламувати, адже деякі з них не позиціонуються на кожному кроці як світові бестселери, та при цьому не гірші за них, а деякі може й кращі. Треба тільки довести це. І саме інтернет-ресурси дають можливість показати привабливий бік як окремих книг, так і читання в цілому. Розглянемо, які саме можливості надають нам он-лайн сервіси.

Віртуальні книжкові виставки. Всі знають, що таке звичайна книжкова виставка. Віртуальна виставка будується за тими же принципами, але продивитися її можна безпосередньо в Інтернеті – на сайті шкільної бібліотеки або в онлайн-сервісах Calameo, Share, Docme, зроблених в програмах Prezy, ThingLink, Glogster, PowerPoint. Їм притаманна

різноманітність представлення матеріалу: від простого перерахування книг до мультимедійних презентацій та інтерактивних книжкових виставок.

Віртуальна книжкова виставка створюється для презентації видань. Серед умов створення виставки є актуальність теми, чітко визначене читацьке призначення (вона має бути висловлене у передмові до виставки). Основні функції – інформаційна та рекомендаційна. Така виставка дає змогу ознайомитися з книгами, не знімаючи книги з полиць і не обмежуючи час експозиції. До того ж віртуальна виставка може представити не лише книги, але й їх екранізації, матеріали про авторів, музику, тобто бути інтерактивною. За минулі роки наша бібліотека підготувала віртуальні виставки за творчістю Анатолія Рибаківа, Джека Лондона, Миколи Трублаїні, Дж. Р. Р. Толкієна, В. Гауфа, С. Маршака (на photoeach.com/), Ірен Роздобудько. Такі виставки дозволяють зацікавити дітей, щоправда, варто намагатися презентувати лише ті книги, які вони можуть прочитати в бібліотеці, адже не можна поманити цікавим, а потім його не дати. Якщо діти ознайомляться з цими книгами в Інтернеті, це їх право.

Інтерактивний плакат. Є однією формою представлення інформації за допомогою інтернет-ресурсів. Інтерактивність забезпечується за рахунок використання різноманітних інтерактивних елементів: посилань, кнопок переходу, областей текстового або цифрового вводу тощо. У невеликому полі інтерактивного плакату можна вмістити відомості про письменника, його творчість, різні країни, ігри, вікторини тощо. У нашій області проводився конкурс інтерактивних плакатів «Європа з нами – ми з Європою» серед учнів і бібліотекарів. Учасники конкурсу на плакатах розмістити чудові види країн Європи, основні відомості про них, про письменників з цих країн. Були посилання на відео та інші Інтернет-ресурси. До того ж у нашій школі цей вид роботи дуже популярний серед вчителів і учнів. Були створені інтерактивні плакати за творчістю Івана Франка, Г.-Х. Андерсена, О. Уайльда, Марка Твена, Н. В. Гоголя, Д. Дефо. Робота на уроках і

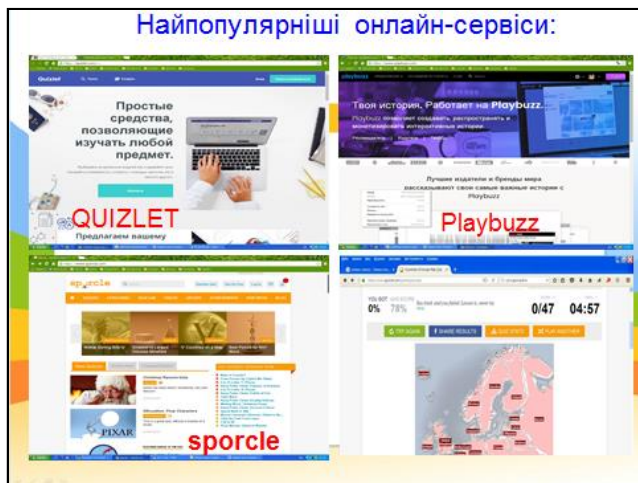
позакласних заходах за допомогою таких плакатів завжди цікава дітям, а головне, створити їх яскравими і привабливими теж допомагає Інтернет.

Буктрейлер (від англ. Book – книга, англ. Trailer – тягач, причіп) – короткий відеоролик за мотивами книги, кліп по книзі. Метою створення буктрейлера є спонукання до прочитання книги. Його особливість полягає в тому, що розповідь про книгу подається в образній, інтригуючій формі. Такі відеоролики можуть зробити як бібліотекарі, так і учні. Розрізняють декілька видів буктрейлерів: презентаційний ролик (кадри в ньому змінюються як слайди презентації), ігровий ролик (його можуть зняти самі бібліотекарі, вчителі або учні, виконати певні ролі або використати фрагменти з екранізацій цього твору), анімаційні буктрейлери (при їх створенні використовуються дитячі малюнки або пластилінова анімація, пісочна анімація тощо). Наша школа і Лиманська гімназія брали участь у Всеукраїнському конкурсі буктрейлерів, який проводив Київський інститут журналістики імені Бориса Грінченка, на який представлені ролики до книг В. Сухомлинського «Вічна тополя», О. Гончара «Бригантина», О. Бердника «Зоряний корсар» та І. Роздобудько «Пастка для Жар-Птиці». Такий вид роботи допомагає зацікавити учнів книгою, побачити героїв твору, озвучити закадровим голосом ведучого, музикою в темі.

3-D книга за формою нагадує звичайну книгу, аркуші якої можна перегортати. Таку книгу дуже цікаво розглядати, адже її можна прикрасити анімаціями, звуковим супроводом, вставити відео. Такі електронні книги можна виготовити за допомогою різних програм. Однією з таких є програма KvisoftFlipBookMaker. Так, завдяки цій програмі ми з вчителем української мови та літератури О. О. Цибою підготували, наприклад, збірку гуморесок П. Глазового, де крім текстової інформації були відеозаписи, на яких діти читають ці гуморески. Вчитель Л. А. Костюк підготувала збірку методичних вправ з української мови і літератури до змістової лінії «Громадянська відповідальність» у форматі 3-D книги. У такій формі можна опублікувати твори учнів школи, як це зробили у Лиманській гімназії з поезіями

Аполінарії Іванисенко. Так можна показати, що учні не лише користувачі і споживачі, а здатні самі створювати тексти, бути авторами.

Не будемо вже говорити про звичайні презентації, без них не обходиться жоден бібліотечний урок, жоден позакласний захід. За допомогою онлайн-сервісів можна створювати навчальні тести і вікторини; опитування й голосування; кросворди, ребуси, головоломки.

Найбільш популярні такі сервіси, як Quizlet, Playbuzz, Sporcle, Майстер-тест, OnlineTestPad. За їх допомогою розробляються матеріали до

вікторин та ребуси, вони розміщуються на сайті бібліотеки. До речі, вікторини викликають жвавий інтерес. Наприклад, завдяки вікторинам, які пропонує своїм користувачам сайт «Кладоскоп», можуть перевірити свої знання з дитячої літератури не тільки учні, але й дорослі. Діти можуть навіть позмагатися за грошову нагороду.

Сайт або сторінка чи блог бібліотеки – це теж вже необхідність. Якщо Інтернет такий популярний, то чому б бібліотеці не вийти туди і не покликати за собою читачів? Яким він має бути? Єдиної відповіді не існує. Головне, щоб він був інформативним, яскравим, цікавим, висвітлював життя бібліотеки та її читачів, містив корисні посилання на інші інформаційні ресурси з важливих питань, був потрібний користувачам.

Отже, щоб читач не пішов з бібліотеки, щоб вона залишилася для нього цікавим і привабливим місцем, бібліотекарі мають забезпечувати «комфортний, дружній і відкритий простір» [3, с. 601], а Інтернет має їм в цьому допомогти.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : [схвалена розпорядж. Каб. Міністрів України від 23 берез. 1916 р. № 219] // Шкільна бібліотека плюс. – 2016. – № 9/10. – С. 2–13.
2. Каращук О. Бібліотека в сучасному інформаційному просторі / О. Каращук // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – Вип. 43. – С. 596–610.
3. Малько А. О. Концепція розбудови шкільної бібліотеки в контексті інформатизації суспільства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Малько Алла Олександрівна ; Київ. ін-т культури. – Київ, 1995. – 19 с.
4. Матвійчук О. Є. Наукові розвідки / О. Є. Матвійчук // Шкільна бібліотека. – 2011. – № 9. – С. 50–53.
5. Пасечник Т. Ф. Шкільна бібліотека – інформаційний центр навчального закладу / Т. Ф. Пасечник // Шкільний бібліотекар. – 2014. – № 2. – С. 6–10.
6. Полохач Т. М. Сучасна бібліотека – центр підтримки та розвитку культури читання / Т. М. Полохач // Шкільний бібліотекар. – 2013. – № 5. – С. 8–14.
7. Руденко Т. Д. Книга та комп'ютер в інформаційному суспільстві / Т. Д. Руденко // Шкільний бібліотекар. – 2013. – № 9. – С. 16–18.
8. Скібіна О. С. Шкільна бібліотека нового покоління. Генезис шкільної бібліотеки в освітньому соціально-комунікаційному просторі / О. С. Скібіна, Т. Г. Ковальова, Г. М. Ткаченко // Освіта Донеччини: національний та європейський вектори розвитку. – Слов'янськ : Донец. ін-т післядиплом. освіти, 2017. – С. 145–151.
9. Співак І. Буктрейлер – сучасний спосіб підтримки читання / І. Співак // Шк. бібл. – інформ. центр. – 2013. – № 8. – С. 16–21.
10. Ярошенко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища : посіб. для бібліотекарів за

прогр. підвищ. кваліфікації / Т. О. Ярошенко, Т. О. Якушко ; УБА, Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв, Центр безперервн. інформ.-бібл. освіти, Голов. тренінг. центр для бібліотекарів. – Київ : Самміт-кн., 2013. – 106 с.

Поддубная Елена Анатольевна
ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ШКОЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ В
ЭПОХУ ЗАСИЛИЯ ИНТЕРНЕТА

В статье основное внимание уделено коренным изменениям, которые происходят в работе школьных библиотек XXI века в связи с развитием и повышением популярности у учащейся молодежи информационно-коммуникационных технологий. Акцентировано – должна быть современной, но не забывать, что в первую очередь она все же библиотека: на первом месте должна стоять популяризация книги и чтения. На примерах из опыта работы, автор показывает, как это можно сделать, используя возможности Интернета.

Ключевые слова: Интернет, информационно-коммуникационные технологии, электронные библиотеки, электронные носители, аудио и видеоматериалы, инновационные технологии, «библиотека веб-2.0», он-лайн сервисы.

Poddubnaya Elena Anatolyevna
FEATURES OF THE SCHOOL LIBRARY IN THE ERA OF THE
DOMINANCE OF THE INTERNET

The work is devoted to the fundamental changes that occur in the work of school libraries of the XXI century in connection with the development and popularity of information and communication technologies among students. The library should be modern, but do not forget that first of all it is still a library: the first place should be the promotion of books and reading. Using examples from experience, the author shows how this can be done using the Internet.

Keywords: Internet, information and communication technologies, electronic libraries, electronic media, audio and video materials, innovative technologies, "library" web 2.0", on-line services.